

AİHM'nin Yasak Kararı:

Örgüt Üyeliği Yargılamalarında Manevi Unsur, Kanunilik ve Öngörülebilirlik

AİHM Büyük Dairesi, 5 Mayıs 2026 tarihli Şaban Yasak v. Türkiye kararında, başvurunun TCK m. 314/2 kapsamında silahlı terör örgütü üyeliğinden mahkûm edilmesi bakımından AİHS'nin 7. maddesinin, Çorum Cezaevi'ndeki tutulma koşulları bakımından ise AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararın özellikle 7. madde yönünden yaptığı değerlendirme, örgüt üyeliği yargılamalarında manevi unsurun, kişisel kusurluluğun ve bireyselleştirilmiş sorumluluğun nasıl ele alınması gerektiği bakımından önemli bir içtihat oluşturmaktadır.

Başvuru, başvurunun geçmiş dönemde belirli bir yapı içinde yer aldığı, öğrenci yapılanması içerisinde sorumluluk üstlendiği, kod adı kullandığı, bazı kişilerle irtibat kurduğu ve bu hususların tanık beyanları ile HTS kayıtları gibi delillerle desteklendiği kabul edilerek silahlı terör örgütü üyeliğinden mahkûm edilmesine ilişkindir. Büyük Daire, başvurunun üzerine atılı fiilleri gerçekleştirdiği varsayımı üzerinden inceleme yapmakla birlikte, yerel mahkemelerin örgüt üyeliği suçunun manevi unsurunu yeterli şekilde ortaya koymadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bir başka ifadeyle Mahkeme, başvurunun örgütün terör niteliğini, şiddet yöntemlerini ve amaçlarını bildiğinin; buna rağmen bu yapıya bilerek ve isteyerek katıldığının bireysel sorumluluk ilkesi çerçevesinde ispat edilemediğini tespit etmiştir. Kararın ceza yargılamaları bakımından asıl önemi de buradadır. Yasak kararı, kanunilik ilkesi kapsamında yalnızca suçun öngörülebilirliğine cevap aramamış, daha derine inerek “bu suç bakımından gerekli kast gerçekten ortaya konuldu mu?” sorusuna odaklanmıştır. (§§ 201-203, 211-213)

Madde 7 İhlalinin Hukuki Anlamı

Büyük Daire'nin 7. madde yönünden ihlal tespiti, yalnızca bir “delil değerlendirmesi” veya klasik anlamda bir “öngörülebilirlik” kararı değildir. Yasak kararının asıl ağırlık noktası, örgüt üyeliği suçunda manevi unsurun, yani kişinin örgütün niteliğini, amaçlarını ve şiddet yöntemlerini bilerek bu yapıya katılıp katılmadığının nasıl ortaya konulacağıdır.

AİHS'nin 7. maddesi çoğu zaman “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesiyle anılır. Ancak Büyük Daire, Yasak kararında AİHS'nin 7. maddesini yalnızca “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesiyle sınırlı ele almamış; bu maddenin aynı zamanda *nulla poena sine culpa*, yani kişisel kusurluluk kurulmadan ceza verilemeyeceği ilkesini de içerdiğini vurgulamıştır. Buna göre bir kişinin cezalandırılabilmesi için yalnızca bazı maddi fiillerin ispatlanması yeterli değildir. Bu fiiller ile kişinin suç işleme iradesi arasında, onun kişisel sorumluluğunu gösterecek bir zihinsel bağ kurulmalıdır. Ceza sorumluluğu kolektif aidiyet, çevresel temas veya ilişki üzerinden değil; kişiye özgü, bireyselleştirilmiş bir değerlendirme ile belirlenmelidir. (§§ 193, 202)

Bu bakımdan karar, ceza hukukunda geriye dönük ve sanık aleyhine genişletici yorumun sınırlarını da yeniden hatırlatmaktadır. Ancak Yasak kararında bu sınır, yalnızca suç tipinin soyut öngörülebilirliği üzerinden değil; failin davranışıyla suç arasında *mens rea* olarak ifade edilen zihinsel bağın kurulup kurulmadığı üzerinden çizilmiştir. (§§ 193, 201-203) Yerel mahkemeler, genel örgüt anlatısı veya sonradan oluşan hukuki nitelendirmelerden hareketle başvurunun kastını varsayamaz; kişinin ilgili dönemde örgütün terör niteliğini ve şiddet yöntemlerini bildiğini somut olarak ortaya koymak zorundadır.

Bu nedenle Mahkeme'nin Yasak kararında sorduğu asıl soru şudur: Başvurucunun öğrenci yapılanması içinde bazı sorumluluklar üstlenmiş olması, kod adı kullandığı iddiası, bazı kişilerle irtibatı, HTS kayıtları veya tanık beyanları; onun örgütün terör niteliğini ve şiddet yöntemlerini bildiğini, bu bilgiyle örgüte bilerek ve isteyerek dahil olduğunu göstermeye yeterli midir?

Büyük Daire'ye göre yerel mahkemeler bu soruya yeterli bir cevap vermemiştir. Başvurucunun eğitim alanındaki rolüne dayanılmış; ancak bu rolün örgütün stratejik, şiddetle bağlantılı veya terör amaçlı yapılarıyla nasıl bir kişisel, işlevsel ya da hiyerarşik bağ kurduğu açıklanmamıştır. Yine başvurunun, örgütün dini/eğitsel bir hareket olarak görüldüğü dönemden terör örgütü olarak nitelendirildiği döneme geçişi bildiği ve buna rağmen bağlantısını bu bilgiyle sürdürdüğü somut olarak ortaya konulmamıştır. Mahkeme, yerel kararların başvurunun eğitim yapılanmasındaki sorumluluklarından hareketle onun örgütün terör niteliğini bildiği sonucuna nasıl vardığını anlamlı şekilde açıklamadığını özellikle belirtmiştir. (§§ 208-212)

Bu yönüyle Yasak kararı, “bilmesi gerekirdi” veya “bu konumda olan biri mutlaka bilirdi” şeklindeki varsayımsal yaklaşımlara ciddi bir sınır koymaktadır. Mahkemenin yaklaşımı, örgüt üyeliği gibi ağır sonuçlar doğuran bir suçta kastın soyut kabullerle değil, somut olayın zamanı, kişinin konumu, faaliyetlerin niteliği ve bu faaliyetlerin örgütün suç veya terör amacıyla bağlantısı üzerinden kurulması gerektiği yönündedir. (§§ 202-203, 205-212)

Öngörülebilirlik ilkesi bu kararda devre dışı bırakılmış değildir. Aksine, Mahkeme öngörülebilirliği kişisel kusurluluk ve manevi unsurla birlikte değerlendirmiştir. Özellikle uzun yıllar boyunca toplumda dini, ahlaki ve eğitim alanında faaliyet gösteren bir yapıyla temas söz konusu olduğunda, ceza hukukunun öngörülebilir sınırlar içinde uygulanması daha da önem kazanır. (§ 208) Bu nedenle kişinin yalnızca bu yapının görünür veya eğitim alanındaki faaliyetleriyle ilişkilendirilmesi yeterli değildir; onun örgütün gerçek niteliğini, şiddet yöntemlerini ve terör amaçlarını ilgili dönemde bildiği ayrıca gösterilmelidir.

Sonuç olarak Yasak kararında 7. madde ihlalinin hukuki anlamı şudur: Bir kişinin belirli bir yapıyla teması, o yapı içinde sosyal, eğitsel, dini veya örgütsel nitelikte bazı görevler üstlenmesi, otomatik olarak terör örgütü üyeliği sonucuna götürülemez. Bu bağlamda mahkeme, yalnızca aidiyet veya irtibat kabulüyle yetinemeyeceği gibi, sadece fiillerin veya ilişkilerin dökümüyle de örgüt üyeliği hükmünü kuramaz. Mahkeme, bu fiillerden kişinin hangi kastla hareket ettiğini, örgütün terör amacını bildiğini ve bu amaca bilinçli biçimde katıldığını somut, bağlamsal ve kişisel gerekçelerle ortaya koymak zorundadır. Aksi hâlde ceza

yargılaması bireysel sorumluluk esasından uzaklaşır ve kolektif aidiyet değerlendirmesine dönüşür.

Yalçinkaya Kararını Aşan Çerçeve

Yasak kararı, Yalçinkaya kararının devamı niteliğindedir; ancak onunla sınırlı değildir. Yalçinkaya kararında uygulamadan kaynaklı sorun, mahkûmiyetin belirleyici biçimde ByLock kullanımına dayandırılması ve suçun maddi ve manevi unsurlarının bireyselleştirilmeden kabul edilmesiydi.

Yasak kararında ise tartışma ByLock eksenini aşmıştır. Bu dosyada mahkûmiyet, yalnızca bir dijital delile değil; öğrenci yapılanmasında sorumluluk üstlenme, kod adı kullanma, bazı kişilerle irtibat, tanık beyanları, HTS kayıtları ve eğitim alanındaki faaliyetler gibi daha geniş bir delil setine dayandırılmıştır. Buna rağmen Büyük Daire, delil çeşitliliğinin tek başına yeterli olmadığını göstermiştir.

Bu yönüyle Yasak kararı, Yalçinkaya'nın **yalnızca ByLock, Bank Asya, dernek veya sendika üyeliği gibi belirli delil kategorileriyle sınırlı okunamayacağını gösteren daha geniş bir ilkesel karar niteliğindedir**. Artık mesele yalnızca “bu faaliyetler sonradan suç olarak yorumlanabilir mi?” sorusundan ibaret değildir. Asıl mesele, bu faaliyetlerden hareketle kişinin örgütün terör niteliğini bildiği, örgütün şiddet yöntemlerini ve amaçlarını benimsediği, bu amaçlara bilinçli şekilde katıldığı sonucuna varılıp varılamayacağıdır.

Bu bakımdan Yasak kararı, AİHM'in 7. madde içtihadında önemli bir derinleşmeye işaret etmektedir. Mahkeme, örgüt üyeliği suçunda kanunilik ve öngörülebilirlik denetimini yalnızca normun varlığı veya suç tipinin soyut açıklığı üzerinden yapmamış; somut olayda suçun kurucu unsurlarının, özellikle de manevi unsurun bireyselleştirilerek ortaya konulup konulmadığını incelemiştir. Bu nedenle kararın merkezinde artık sadece “öngörülebilir suç tanımı” değil, aynı zamanda “gerçekten kurulmuş bir kast ve kişisel kusurluluk” meselesi vardır.

Bu yaklaşım, uygulamada sıkça karşılaşılan bir sorunu doğrudan hedeflemektedir: Genel örgüt anlatısı ile kişinin bireysel kastı arasındaki boşluğun varsayımla doldurulması. Bu boşluk, çoğu zaman kişinin belirli bir yapı içindeki konumundan, geçmişte yürüttüğü faaliyetlerden, temas ettiği kişilerden veya sonradan yapılan genel nitelendirmelerden hareketle varsayımlar üzerinden kapatılmaya çalışılmaktadır. Oysa Yasak kararında Mahkeme, bu tür unsurların ancak somut olayın zamanı, bağlamı ve kişinin gerçek bilgi düzeyiyle birlikte değerlendirildiğinde anlam taşıyabileceğini ortaya koymaktadır. Kişinin yapı içindeki rolü ile suçun manevi unsuru arasında doğrudan bir bağ kurulmadıkça, genel anlatı bireysel kastın yerine geçirilemez. Yasak kararı, bu boşluğun “konumu gereği biliyordu”, “bu yapıda yer alan bilirdi” veya “sonradan ortaya çıkan gerçekler herkes için bağlayıcıdır” gibi soyut önermelerle kapatılmayacağını ortaya koymaktadır. (§§ 208-212)

Cezaevi Koşulları Kapsamında 3. Madde İhlali

Yasak kararında Büyük Daire, başvuruçunun Çorum Cezaevi'ndeki tutulma koşulları bakımından AİHS'nin 3. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, yaklaşık

dört yıl süren tutulma döneminde aşırı kalabalık, yetersiz sıhhi koşullar ve başvuruçunun on dört aydan fazla süreyle yatakhane kendisine ait bireysel yatağının bulunmaması gibi koşulların kümülatif etkisini dikkate alarak bu koşulların, 3. madde kapsamında aranan asgari ağırlık eşiğine ulaştığı sonucuna varılmıştır. (§§ 244-249)

Bu yönüyle karar, yalnızca ceza mahkûmiyetinin hukuki niteliği bakımından değil, tutuklu ve hükümlülerin insan onuruna uygun koşullarda tutulması yükümlülüğü bakımından da önem taşımaktadır. Bununla birlikte kararın örgüt üyeliği yargılamaları açısından asıl sistemik etkisi, 7. madde kapsamında yapılan *mens rea* ve bireyselleştirilmiş sorumluluk değerlendirmesinde ortaya çıkmaktadır.

İç Hukuk Bakımından Etkisi ve Bağlayıcılık

Kararın iç hukuk bakımından etkisi açıktır. AİHM kararları, taraf devletler bakımından uygulanması zorunlu kararlardır. Bu bağlayıcılık yalnızca başvuruçuya tazminat ödenmesiyle sınırlı değildir; ihlalin sonuçlarının giderilmesini ve benzer ihlallerin önlenmesini de kapsar.

Bu nedenle mahkemeler, Yasak kararını şeklen anmakla yetinemez. Önlerine gelen benzer dosyalarda mahkûmiyetin dayandığı fiillerin işlendiği tarih, fiillerin niteliği, fiillerin işlendiği tarih itibarıyla suçun öngörülebilir olup olmadığı, kişinin yapı içindeki konumu, bu konunun örgütün stratejik veya şiddetle bağlantılı faaliyetleriyle ilişkisi ve özellikle kişinin örgütün terör niteliğini bilip bilmediği somut biçimde tartışılmalıdır.

Mahkeme'nin Yasak kararında dikkat çektiği önemli noktalardan biri de zamansal bağlamdır. Başvuruçuya atfedilen faaliyetlerin önemli kısmı, örgütün resmî olarak terör örgütü kabul edilmesinden ve 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden önceki döneme ilişkindir. Bu nedenle yerel mahkemelerin yalnızca yapının sonradan ortaya çıkan veya sonradan hukuken nitelenen karakterinden hareketle geriye dönük bir kast varsayımı kurması yeterli değildir. Mahkeme, kişinin ilgili dönemde ne bildiğini, neyi öngörebileceğini ve hangi bilinçle hareket ettiğini, bir diğer deyişle bu dönemdeki faaliyetlerin gerekli *mens rea* unsurunu kurduğunu somut delillerle açıklamalıdır. (§§ 205-207)

Bu karar sonrasında iç hukuk mahkemelerinden beklenen, yalnızca AİHM kararını anmak değil; mahkûmiyet gerekçesini, Yasak kararındaki ölçütlerle uyumlu biçimde yeniden kurabilmektir. Mahkeme, genel örgüt anlatısından sanığın kişisel sorumluluğuna geçişi açıkça göstermelidir. Bu geçiş kurulmadan verilen mahkûmiyet kararları, AİHS'nin 7. Maddesini ihlal edecektir.

Benzer Dosyalar Bağlamında Yasak Kararı

Yasak kararı özellikle devam eden yargılamalarda, istinaf ve temyiz başvurularında, bireysel başvurular ve koşulları oluşmuşsa yargılamanın yenilenmesi taleplerinde ileri sürülmelidir.

Ancak bu karar standart ve soyut bir atıf malzemesi şeklinde görülmemelidir. Her dosyada mahkûmiyet gerekçesi tek tek incelenmeli; isnat edilen fiillerin tarihi, fiillerin niteliği, kişinin

kastı, delillerin bireyselliği ve mahkemenin manevi unsura ilişkin gerekçesi Yasak kararı ölçütleriyle karşılaştırılmalıdır. Aksi hâlde kararın iç hukukta gerçek etkisi ortaya çıkmaz.

Bu çerçevede savunma makamı bakımından temel sorular şunlardır: Mahkeme, müvekkilin örgütün terör niteliğini bildiğini gerçekten tartışmış mıdır? Bu bilgi hangi somut delile dayandırılmıştır? Müvekkilin yapı içindeki konumu, örgütün stratejik veya şiddetle bağlantılı faaliyetleriyle nasıl ilişkilendirilmiştir? İsnat edilen fiillerin işlendiği dönem bakımından kast nasıl kurulmuştur? Mahkeme, “örgüt üyeliği” sonucuna giderken yalnızca fiilleri mi sıralamıştır, yoksa bu fiillerden manevi unsurun nasıl çıkarıldığını da açıklamış mıdır?

Eğer mahkûmiyet, kişinin yapı içindeki konumuna, geçmiş faaliyetlerine, irtibatlarına veya belirli delil kategorilerine dayanıyor; ancak bu delillerin suçun manevi unsurunu nasıl ispatladığı somut biçimde açıklanmıyorsa, Yasak kararı doğrudan ileri sürülebilecek güçlü bir hukuki dayanak sunmaktadır.

Yasak Kararı Ne Söylüyor?

Yasak kararının verdiği hukuki ve yalın mesaj nettir: Ceza yargılamasında mahkûmiyet, varsayımla değil somut delille; aidiyet kabulüyle değil bireyselleştirilmiş gerekçeyle; geriye dönük geniş yorumla değil hukuki öngörülebilirlik ve kişisel kusurluluk ilkeleriyle kurulabilir.

Bir yapıyla temas, o yapı içinde sorumluluk üstlenme, kod adı kullanma, irtibat kayıtları veya hiyerarşik ilişki iddiası ancak suçun maddi ve manevi unsurları somut biçimde ispatlandığında mahkûmiyete esas alınabilir. Özellikle örgüt üyeliği suçunda, kişinin örgütün suç veya terör amacını bildiği ve bu amaç doğrultusunda bilerek ve isteyerek hareket ettiği gösterilmeden mahkûmiyet kurulamaz.

Yasak kararı mahkemelere şu temel yükümlülüğü yeniden göstermektedir: Bir kişinin mahkûm edilebilmesi için, yalnızca belirli bir çevreyle ilişkili olduğunun veya geçmişte bazı faaliyetlerde bulunduğu gösterilmesi yeterli değildir. Mahkeme, kişinin hangi somut fiili, hangi kastla, hangi örgütsel amaç doğrultusunda gerçekleştirdiğini ortaya koymak zorundadır.

Bu nedenle suç olmayan faaliyetlerin, sonradan değişen siyasi ve yargısal iklim içinde geriye dönük olarak suç deliline dönüştürülmesi kabul edilemez. Hukuka uygun veya görünürde meşru faaliyetler, ancak kişinin suç işleme iradesini ve örgütsel amaçla hareket ettiğini gösteren somut, güçlü ve bireyselleştirilmiş delillerle birlikte anlam kazanabilir.

Aksi hâlde mahkûmiyet, fiile değil kimliğe; delile değil kanaate, ceza hukukuna değil kolektif sorumluluk anlayışına dayanmış olur.